

a világ összes országából származó Cervantes-kiadások megtalálhatók. Csak Magyarországról 20 különböző kiadású kötet lehet fel a múlt század végétől kezdve századunk ötvenes évéig.

Végezetül megemlítem még azt a közművelődési könyvtárat, melynek meglátogatását vendéglátóim azért ajánlották figyelmembe, mert állítólag ők állnak legmagasabb szinten az információtechnológiai eszközök használata terén. A könyvtár egy régi farm épületeiben kapott helyet, ahol az építésszek bravúrosan hozták össze az épületrészeket egy egységgé, és alakították ki az egyikben a gyerekrészeletet és a másikban a felnőttrészeletet, megőrizve az átjárók, kertrészek hangulatát. A könyvtár a szabadidő eltöltésének méltán kedvelt helye a környéken. Mindkét olvasóterem tömve volt. Ami viszont az információ-

technológiai eszközöket illeti, telefonon kívül egyébbel nem találkoztam, de a könyvtári miliő valóban lenyűgöző volt. A szívélyes személyzet lelkes olvasóközönséget szolgálhatott. A gyerekrészelet mint ingyenes napközi otthon működik, kíséret nélkül bátran otthagyhadják a szülők kisgyermeküket. Egy másik bájos akciója a térség könyvtárainak – amiről eleddig nem hallottam –, a strand-könyvtár (bibliopiscina). Nyáron a strandolók közé viszik mozgókönyvtárukat, ahol az unatkozó fürdőzőket olvasnivalóval látják el, a nap végétével pedig a könyveket összeszedik. E mozgalomnak ötletes plakátja is van.

A továbbiakban részletesebben bemutatjuk a madridi nemzeti könyvtár gépesítését, az ILIADA-rendszer működését és az ALEPH-rendszer alkalmazásával kapcsolatos tapasztalataikat.

Az ALEPH-rendszer alkalmazása a CSIC könyvtáraiban

Agnès Ponsati és Yolanda Ríos

Mi a CSIC?

Mielőtt rátérnénk az ALEPH-rendszernek a CSIC-könyvtárakban való alkalmazásának ismertetésére, röviden szólnunk kell az intézményről, amelyhez tartoznak, valamint ennek felépítéséről és szervezetéről. Az alábbiakban tehát dióhéjban

---

A szerzők „La aplicación del sistema ALEPH en las bibliotecas del CSIC” c. tanulmányát Tomcsányi Zsuzsanna fordította.

---

ismertetjük az intézményes kereteket és a szervezeti felépítést.

A Tudományos Kutatások Legfelsőbb Tanácsa (CSIC) az Oktatási és Tudományos Minisztérium fennhatósága alá tartozó autonóm szervezet, mely Spanyolország legjelentősebb interdiszciplináris kutatási intézménye. Elsődleges feladata tudományos kutatások végzése és ösztönzése, valamint a spanyol tudomány és technológia fejlődésének elősegítése.

A CSIC szervezete

A szervezet alapvetően az intézetekre épül, amelyek különféle kutatási területekre szakosodott központok. A CSIC központjai mellett működnek még az Egyetemnek és más állami intézményeknek alárendelt kutatóintézetek is. Vannak továbbá olyan központok is, amelyeknek a működését egy Védnökségen keresztül egyéb közigazgatási szervek irányítják.

A CSIC-nek Spanyolország-szerte jelenleg 90 intézete van (7500 alkalmazottal). Ez a 90 intézet a következő szakterületeket öleli fel: biológia és bio-orvostan, nyersanyag-kutatás, élelmiszertudomány és -technológia, agrártudomány, fizika és fizikai technológia, humán tudományok, természeti erőforrások, kémia és kémiai technológia, valamint informatika, dokumentáció és könyvtártudomány.

A CSIC könyvtári hálózata

Számadatok

A CIRBIC Hálózat (a CSIC Könyvtárhálózat Számítógépes Katalógusai), szakosított bibliográfiai állományát tekintve Spanyolországban a legteljesebb. A CSIC hálózat Spanyolország 10 autonóm tartománya több mint 20 városának 84 könyvtárát kapcsolja össze, amelyek közül 17 különböző egyetemek központjaihoz tartozik. E több mint 80 könyvtárban 240 alkalmazott foglalkozik a CSIC központok bibliográfiai állományának kezelésével.

Egy nemrégiben végzett felmérés szerint ezekben a könyvtárakban 1 036 035 monográfia található. A periodikus kiadványok száma 1992 januárjában 34 053 volt. Ezek egyharmada olyan folyóirat, a mely folyamatosan jár a CSIC-könyvtárakba.

A fent említett felmérés szerint a vizsgált könyvtárakban 1493 olvasóhely van, és 1992-ben 56 843 950 pezetát költöttek monográfiák vásárlására és 302 997 442 pezetát folyóiratok előfizetésére.

A gépesítés folyamata

A CSIC-könyvtárak gépesítése 1984-ben kezdődött azzal a tanulmánnyal, amelyet az akkor a CSIC-Könyvtárak Gépesítési Programjának nevezett szervezet (PRIBIC)* és a CSIC Számítóközpontja készített, és a CSIC Igazgatótanácsa még ugyanebben az évben jóvá is hagyott.

---

* Ma a CSIC-Könyvtárak Koordinációs Egysége

Célok

A tanulmány két alapvető célt tűzött ki: a) a 84 könyvtár számítógépes hálózatának kiépítése 115 millió pezetás költségvetéssel, 5 év alatt, és b) egy közös, online katalógus létrehozása a hálózat valamennyi könyvtára számára, amely tartalmazza mind a monografikus, mind a periodikus kiadványokat. A dokumentált állományok közös katalógusának a CIRBIC-hálózat minden pontjáról elérhetőnek kell lennie.

A szoftver kiválasztása

A könyvtári gépesítési program kiválasztásában döntő szerepe volt a következő körülménynek: a CSIC akkoriban vásárolt meg egy tudományos célú nagy számítógépet (CYBER 855), és a kiválasztandó rendszernek kompatibilisnek kellett lennie az új beszerzésű hardverrel. A gondot tovább súlyosbította, hogy a piaci kínálatból hiányoztak az olyan programok, amelyek megfeleltek volna a CYBER operációs rendszerének (NOS). Az ALEPH volt az egyetlen, amely ezen az operációs rendszeren is működött. Így esett a választás erre, a Jeruzsálemi Héber Egyetemen kifejlesztett programra.

A rendszer felállítása

1986 júliusában a számítógép és az ALEPH már működött, de a könyvtári adatok bevétele még nem kezdődött meg. Időközben lemondott a PRIBIC (CSIC-Könyvtárak Gépesítési Programja) korábbi igazgatónöje, és *Miguel Jiménez* lépett a helyébe. A PRIBIC vezetésének elvállalása egyben a meglévő hardver és szoftver, valamint az 1984. évi tanulmány fő irányvonalának elfogadását is szükségessé tette.

Az örökölt helyzet alapelemeinek meghagyásával megkezdődött az első, Madrid környéki könyvtárak bekapcsolása, és az új szerzemények közös, számítógépes katalógusainak kiépítése.

1987 áprilisában, a rendszerépítés és a rendelkezésre álló programok elemzésének első hónapjaiban szerzett tapasztalatokat leszűrve, a következő tervet dolgozták ki:

- Egy kizárólag könyvtári gépesítést szolgáló VAX számítógép beszerzése, és egy fejlettebb ALEPH-változat rátöltése, amely a jövő igényeinek is megfelel, és képes kiszolgálni a madridi könyvtárakat, valamint az egész hálózat közös könyv- és folyóirat-katalógusait.
- Az új ALEPH üzembe helyezése egy VAX számítógépen, a CICA sevillai számítástechnikai központjában, amely a CSIC könyvtárak autonóm csomópontjaként működik majd Andalúziában.
- Valamennyi VAX számítógépre épülő rendszer összekapcsolása a DIGITAL DECNET alkalmazásával.
- A MARC bibliográfiai leírási formátum alkalmazásának megszüntetése. Egy saját fejlesztésű, ALEPH-formátumnak elnevezett leírás bevezetése.

Két évvel később, 1989-ben a következő volt a helyzet:

- Üzembe helyezték a DIGITAL VAX 6300-as számítógépét, amely a könyvtári számítógépesítést és a CSIC adatbázisait szolgálja.
- Üzembe helyezték az új ALEPH-változatot, valamennyi részegységével együtt:

OPAC, katalogizálás, authority-karbantartás, kölcsönzés, gyarapítás, előfizetések nyilvántartása. Az online CIRBIC katalógusban (a CSIC Könyvtárak Hálózatának Számítógépes Katalógusai) 80 000 monografikus és 29 000 periodikus tétel szerepelt.

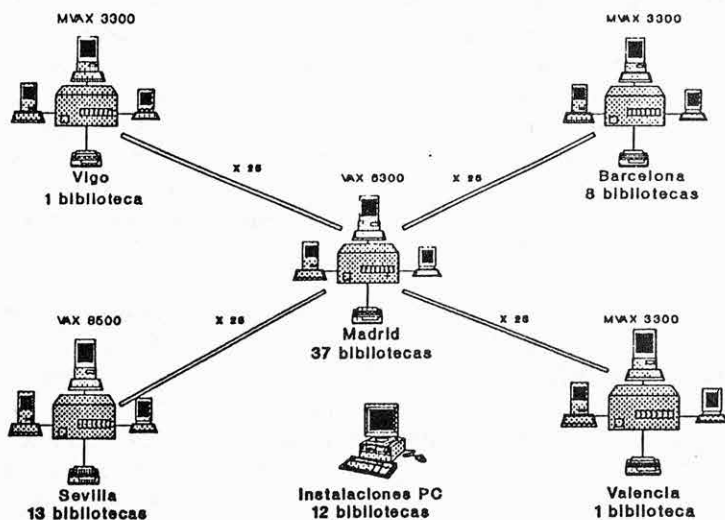
- Üzembe helyezték az andalúziai csomópontot egy VAX 8500-as számítógéppel.
- Beszereztek egy Microvax 3300-ast a tervezett katalán csomópont számára, amely a CSIC katalóniai könyvtárainak alhálózatát látja majd el.

A fenti eredmények következtében 1989 végére már 50 könyvtár kapcsolódott be a CSIC-könyvtárak számítógépes hálózatába. Madrid és környéke könyvtárai a VAX 6300-ashoz csatlakoztak, az andalúziai könyvtárak pedig a VAX 8500-ashoz. Egy évvel később a gépesítés végre elérte Katalónia, Valencia és Murcia könyvtárait is.

1992 márciusában a CSIC-hálózat 60 könyvtár online kapcsolatát biztosítja, és CIRBIC-könyv és CIRBIC-folyóirat nevű bibliográfiai adatbázisaiban az alábbi adatmennyiség található:

CIRBIC-Könyv	236 963 mű
CIRBIC-Folyóirat	34 186 mű

1. ábra
A CSIC hálózat számítógépes szerkezete

Az egyes csomópontokat jelző rajzok aláírása: Vigo, 1 könyvtár - Barcelona, 8 könyvtár - Madrid, 37 könyvtár - Sevilla, 13 könyvtár - PC berendezések, 12 könyvtár - Valencia, 1 könyvtár.

Jelenleg a 2.4-es számú ALEPH-változatot alkalmazzák, és a tervek szerint 1992 végére bevezetik az új, 3.1-es verziót.

A hálózat felépítése

Az 1991/92-es időszakban a CSIC-könyvtárak hálózata teljesen kiépül. A hálózat komplex számítógépes szerkezete 5 VAX komputerre (közülük 2 kizárólag könyvtári célokat szolgál, hármat pedig más számítógépes feladatok elvégzésére is használnak) és 12 ALEPH PC-s berendezésre épül. Az 5 számítógép közül hálózati csomópontként ma még csak 3 működik: a madridi, amely az egész hálózat központja, a sevillai (az andalúziai alhálózat központja) és a barcelonai (a katalán alhálózat központja). A valenciai csomópont most áll kiépítés alatt (*ld. 1. ábra*).

Számadatait tekintve tehát egyedülálló könyvtári számítógépes hálózattal van dolgunk, amely több mint 20 spanyol város 63 könyvtárát köti össze. E földrajzi eloszlás ugyanakkor hátrányos is, mind informatikai, mind karbantartási (programok lízingelése), mind pedig szakképzési szempontból. A csomópontok összekapcsolásának és a könyvtáraknak a csomópontokhoz való kapcsolásának költségeit eddig az IRIS (Számítógépes Egységek Összekapcsolása) programban résztvevő CSIC fedezte. A program része annak az Országos Tudományos Tervnek, amely a spanyolországi kutató- és egyetemi intézetek számítógépes összeköttetésének megteremtését szorgalmazza, fedezve az összekapcsolás hardver- és szoftver-költségeit, valamint az X.25 IBERPAC-on keresztül történő kommunikáció költségeit.

Tervek a jövőre

- ♦ A hálózat kiépítésének befejezése, azaz a 12 ALEPH PC-re épülő berendezés integrálása a hálózat egyik csomópontjába a következő okokból:
  - Ez az ALEPH-verzió nem fejleszhető tovább
  - Az efféle berendezések karbantartása igen költséges

- Az ezeken a berendezéseken tárolt nyilván tartásokat igen bonyolult rávinni a központi számítógépre.
  - ♦ DECNET-vonalak kiépítése, a csomópontok közti munkakapcsolat megteremtése érdekében. A DECNET szoftverre épülő vonalak lehetővé teszik, hogy:
    - A kereső egységből (OPAC) úgy válthassunk katalógust, hogy ne kelljen kilépni a rendszerből
    - Bármely katalógusban szereplő adatokat ki-másolhassunk
- Ez az összeköttetés-szolgáltatás a madridi és a sevillai csomópont között már működik is.
  - ♦ A cédulakatalógusok számítógépre vitelével megkezdett konverziós feladatok befejezése.

Az ALEPH programra épülő gépesítés eredményei

Kiépült az ország legjelentősebb egyesített könyv- és szakfolyóirat-katalógusa. Műszaki jellemzőit tekintve ez a katalógus egy Spanyolországban egyedülálló hálózaton nyugszik.

A spanyol kutatók, akár a CSIC tagjai, akár nem, a hálózat bármely pontján beléphetnek a katalógusba, és a valamennyi könyvtárban működő elektronikus postán keresztül hozzáférhetnek az eredeti dokumentumokhoz is. A katalógus más adathordozókon, így CD-ROM-okon vagy mikrofilmlelapokon is hozzáférhető.

A hálózat kiépítésével egyidőben megkezdődött a könyvtári személyzet betanítása a rendszer kezelésére, és mivel a bibliográfiai leírást - érthető okokból - decentralizált módon kellett végrehajtani, meghatározták a leírás szabályait.

1991 szeptemberétől a könyvtárak online módon végzik a keresést, a kölcsönzést, a címléírást, az előfizetések nyilvántartásait, és hamarosan a szerzeményezés is így történik majd. Az authority és utility katalógusok karbantartási egységét kizárólag a csomópontok rendszerkezelői (illetve a hálózat könyvtáraiban meglévő authority és utility katalógusok karbantartásával megbízott személyek) használhatják.

Jelenleg a CSIC fogja össze a Spanyolországban működő egyéb ALEPH rendszereket is. Ezek a következők: a sevillai Kolumbusz Könyv-

tár, a barcelonai Esteve Laboratóriumok és a Léridai Tanulmányok Intézete.

A nyilvántartások integrációja

Amíg lehetővé nem válik a bibliográfiai leírás a csomópontok* közti közvetlen adatátvitellel, az ALEPH kifejlesztett egy a DIGITAL DECNET-re alapuló „downloading”-módszert, amely lehetővé teszi, hogy rekordokat másoljunk át az autonóm csomópontok, illetve a madridi központ között. Az eljárás a következő: az exportálandó rekordokat mágnesszalagra másolják, és mielőtt újra a rendszerbe töltенék őket, válogatási, cím- és ISBN-ellenőrzési folyamaton mennek keresztül a duplumok kiszűrésére. Duplumok esetében a bibliográfiai leírás törlődik, és csak a holding-információ őrződik meg (könyvtár, jelzet, kölcsönzési státus, kötet- és példányszám).

Ezt a műveletet a perifériás katalógusok növekedési ütemének megfelelő időközönként rendszeresen elvégzik.

A könyvtári hálózati csomópontok nyilvántartásainak integrációja jelenleg egyedülálló a spanyol könyvtári életben.

Az ALEPH konfiguráció a CSIC-ben

A CSIC számítógépein működő ALEPH konfiguráció a könyvtári hálózat sajátosságait követi. Mint már említettük, a hálózatnak 3 csomópontja van, amelyekben egy-egy ALEPH rendszer működik. Minden csomópont külön GLOBAL LIBRARY-t alkot.

Madrid = MAD

Sevilla = SEV

Barcelona = BAR

Ezekhez a „GLOBAL LIBRARIES”-nek nevezett könyvtárakhoz két katalógus kapcsolódik (az ALEPH-terminológia szerint: „LOCAL LIBRARIES”), amelyeket LIB és REV névvel láttunk el (LIB= monográfiák, REV=folyóiratok). Végül „SUBLIBRARIES” elnevezéssel illettük a hálózat-hoz csatlakozó könyvtárakat. Megjegyzendő,

hogy a periférius könyvtárakhoz (SEV és BAR) csak a régiókban működő könyvtárak tartoznak, mint „SUBLIBRARIES”, míg a MAD központi csomópont valamennyit összefogja (2. ábra).

Ez a szerkezet lehetővé tette, hogy a CSIC könyvtárak katalógusait egyetlen katalógusba integráljuk. Kialakítottunk egy sajátos bibliográfiai leírási formátumot, és meghatároztuk, melyek azok a leírási mezők, amelyeknek az OPAC-kal is visszakereshetőnek kell lenniük. (3. és 4. ábra). Kidolgoztuk továbbá a felhasználóink igényeinek megfelelő tájékoztató termékek előállításának formátumát is. A paraméterek beállításával párhuzamosan a képernyőn megjelenő valamennyi szöveget lefordítottuk spanyolra és katalánra, és ezáltal az ALEPH már három nyelven működik: angolul, spanyolul és katalánul.

A fejlesztés személyi háttere

Természetesen a CSIC valamennyi könyvtárosa kivette belőle a részét, de munkájuk összehangolása és segítése a korábban PRIBIC-nek (CSIC-Könyvtárak Gépesítési Programja) ma pedig C.BIC-nek (CSIC-Könyvtárak Koordinációs Egysége) nevezett szervezet szakértőinek a vállán nyugodott. A PRIBIC, amely 1985-ben jött létre, a CSIC Igazgató testületének egyetértésével 1990. május 25-én alakult át CSIC-Könyvtárak Koordinációs Egységévé. A szakemberszerep tíz vezető szakértőből, három műszaki szakértőből, négy kutatási asszisztensből, egy adminisztratív alkalmazottból és három adatrögzítőből áll. Ők felelősek a hálózat (Madrid, Sevilla, Barcelona és Valencia) működéséért.

Feladatuk: a hardver- és szoftver-berendezések karbantartása, a könyvtárak műszaki segítése, a hálózatba kapcsolt könyvtárak munkájának ellenőrzése és értékelése (authority és utility katalógusok karbantartása, a termékek szerkesztése, biztonsági másolatok készítése, a rendszer karbantartása...), tanfolyamok szervezése, szabályok és korrekciók kidolgozása, a katalógusok gépesítése, a személyzet képzése, illetve átképzése stb. Mindez egy olyan egyre átfogóbb és hozzáférhetőbb, kollektív katalógus kialakítását célozza, amely a CSIC-könyvtárak teljes állományát tartalmazza.

---

* A csomópontok elnevezése: MAD (Madrid), SEV (Sevilla), BAR (Barcelona) és VAL (Valencia).

2. ábra
ALEPH konfiguráció a barcelonai csomópontban

```

***** Cataloge LIS
XX-XXX-X-XXXXX-----XXXXXXXX-----XXXXXXXX-----X-----X-----XXXXXXXX----- XXXX----- XXXX-----
Table B1 defines the data base set-up of the application

"L": Definition of Local library code and name
0 = Local library code (repeated in this column through entire table)
1 = Local library code (must be the same as in (1))
2 = Local library code for input (can be different than 1 and 2)
3 = Local library name (displays on each online screen)
0      1                                2      3      2      3...

"B": Definition of character set and conversation language of each column
1 = first character denotes character set (L=Latin, A=Arabic, H=Hebrew).
  Next three characters denote code of conversation language.
2 = name of language (comment only, nonfunctional to system)
                                1      2      1      2

"S": Definition of sub(Branch)-library codes and names.
1 = sublibrary code as written on file (up to 3 alphanumeric characters).
2 = sublibrary code for input and display.
3 = sublibrary name for display in search and printed products.
1                                2      3      2      3

"M": Definition of access files
1 = access file code, as written on file
2 = type of access file (ACC= authority, IND= index, WD= word)
3 = document field used for sequencing documents under each authority
  record. Valid for ACC type only.
4 = 1 = immediate update
  blank = background (batch) update (WD files only)
5 = filing procedure for sequencing access file
6 = access file code for input (search request). Must be entered in
  UTIL $1 (Translate.dat) as well.
7 = name of access file for display on search screen
1  2  3  3  3  3  4  5  6  7  6  7

"D": Definition of document record fields
1 = field code as written on file
2 = access file to which field is sent (written) [3 pos.] + subfield code
  of the field which is to be taken for the access file. If no subfield
  code is written, entire field is taken.
3 = "window" of short bibliographic record display
4 = name of help screen from list of codes screen in cataloging function
5 = blank= display in "B" (full) record in online search

```

3. ábra Példa a monografikus rekord formátumára

Naplószám	N\$Regis. 0218301
Szerző	Autor International Federation of Library Associations and Institutions
Cím	Título IFLA annual 1990
Alcím	Subtítulo proceedings of the 56th General Conference, Stockholm, 1990, Annual Reports
Kiadó	- actes de la 56ème Session de la Conférence générale, Stockholm 1990, Rapports Annuels
Hely	Respons. Edited by Carol Henry
Év	Lugar Munchen [etc.]
A beérkezés éve	Editor Saur
Terjedelem	Fecha 1991
Szerző	Fecha-m 1991
Tárgy	Colación 249 p. : 24 cm.
ETO	Aut. Sec Henry, Carol Editor
ISBN	Materia International Federation of Library Associations and Institutions-1987
Nyelv	C.D.U. 061.2:02
	- 02:061.2
	ISBN 3-598-20671-2
	Lengua eng

4. ábra Példa a periodikus kiadványok rekordjának formátumára

Naplószám	N\$Regis. 0127534
Cím	Título Revista de la Universidad Complutense
Intézmény	Entidad Universidad Complutense de Madrid
Hely	Lugar Madrid (España)
Kezdő év	AñoInic. 1972-
A beérkezés éve	Fecha-m 1972
Periodicitás	Periodi. Trimestral
Periodika kód	Cód.Per. q
Történeti megj.	Nota His Hasta 1972: Revista de la Universidad de Madrid (1940)
Kapcsolódó cím	Tít.Rel. Revista de la Universidad de Madrid (1940)
ETO	C.D.U. 001
ISSN	- 378
Kódok	ISSN 0210-7872
Nyelv	Códigos ST. 139/5
Ország	- ST. 162/6-8
	Lengua spa